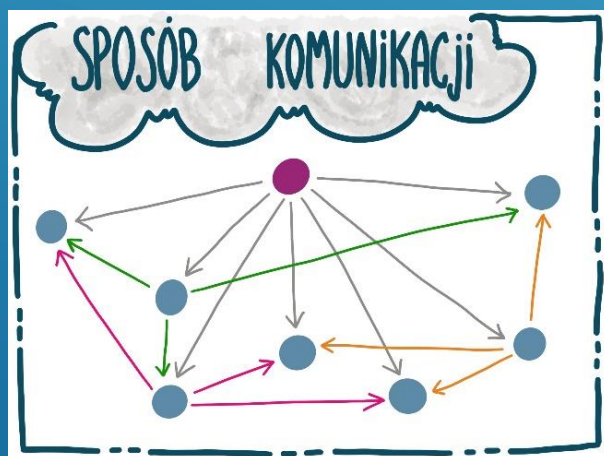
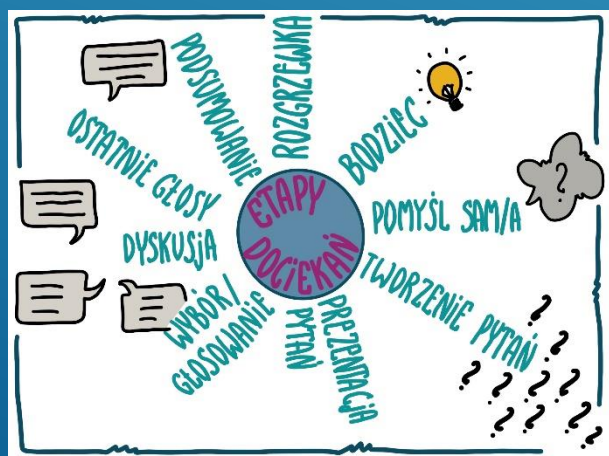

Uczymy (się) dialogu i dyskusji

Poradnik edukacyjny

Jak korzystać z poradnika?

Poradnik jest przeznaczony dla edukatorek i edukatorów — nauczycielek i nauczycieli, trenerek i trenerów oraz organizacji pozarządowych zainteresowanych dyskutowaniem z młodymi ludźmi na trudne tematy.

Poradnik składa się z dwóch części:

Część 1: Wprowadzenie do metody dociekań filozoficznych (ang. *Community of Enquiry* — CoE).

Część 2: Rozważanie, czym jest ekstremizm i jak dociekania filozoficzne mogą stawiać mu czoła. W tej części znajdziecie refleksje, przykłady, a także wskazówki oraz polecane materiały edukacyjne.

Podziękowania:

Materiał powstał dzięki współpracy partnerów projektu P4CE. Dziękujemy za wkład: Dávidowi Bánowi, Anikó Bercie, Andrei Bullivant, Mathiasowi Demetriadesowi, Katalin Erdős, Marcie Gontarskiej, Pablowi Guidi, Dorocie Mazurek, Balázsowi Nagyemu oraz Jasonowi Ward.

Partnerzy projektu dziękują również nauczycielkom i nauczycielom oraz uczennicom i uczniom, którzy wzięli udział w projekcie od września 2017 roku do sierpnia 2019 roku.

Dziękujemy Lucy Southern, studentce, która przygotowała oprawę graficzną tego poradnika.

Rysunki: Elżbieta Kielak © 2019

Oprawa graficzna: Lucy Southern © 2019

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Za treści wyrażone w tym materiale odpowiadają wyłącznie autorki i autorzy. Opinie te w żadnym wypadku nie wyrażają oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.

P4CE

P4CE:
Philosophy 4 Challenging
Extremism

Project number: 2017-1-UK01-KA201-036831

Funded by the Erasmus +
Programme of the
European Union

Challenge Extremism: Using Philosophy for Children to develop critical thinking and media literacy in the classroom

Nyköping

anthro pol is

SPIS TREŚCI:

CZĘŚĆ 1: DOCIEKANIA FILOZOFICZNE	4
TEORIA. CZYM SĄ DOCIEKANIA FILOZOFICZNE?	5
HISTORIA Z LEKCJI. WŁĄCZANIE UCZENNIC I UCZNIÓW W WIELOKULTUROWEJ SZKOLE	5
9 ETAPÓW DOCIEKAŃ	6
9 ETAPÓW DOCIEKAŃ GRAFICZNIE	7
TEORIA. NAUCZYCIEL/NAUCZYCIELKA MODERUJĄ DYSKUSJĘ ROZWIJAJ MYŚLENIE!	8
TEORIA. MIEJSCE BUDOWANIA SPOŁECZNOŚCI. JAK TWORZYĆ ZASADY?	11
HISTORIA Z LEKCJI: KIEDY BODZIEC STAJE SIĘ ĆWICZENIEM PROWOKOWANIE KRYTYCZNEGO MYŚLENIA BEZ SŁÓW	13
TEORIA. JAK ROZPOCZĄĆ?	13
PYTANIA NA ROZGRZEWKĘ	14
GRY NA ROZGRZEWKĘ	14
TEORIA. JAK PRACOWAĆ Z BODźCEM?	15
PRZYKŁADY BODźCÓW	16
HISTORIA Z LEKCJI: KIEDY OBSERWUJESZ PROCES UCZENIA SIĘ	17
TEORIA. JAK ZAKOŃCZYĆ DYSKUSJĘ?	17
ĆWICZENIE. MYŚLI NA ZAKOŃCZENIE	18
HISTORIA Z LEKCJI: PRACA Z DOCIEKANIAMI FILOZOFICZNYMI POZA SZKOŁĄ	19
CZĘŚĆ 2: DIALOG I TRUDNE TEMATY	20
TEORIA. EKSTREMIZM VERSUS KOTROWERSJA	21
PRAKTYKA. RADYKALIZM VERSUS KONTROWERSJE W KLASIE	23
PRZYGOTUJCI SIĘ DO ROZMOWY NA TRUDNY TEMAT	24
HISTORIA Z LEKCJI: KONTROWERSJE DOTYCZĄCE RÓŻNORODNOŚCI	24
Radykalne versus kontrowersyjne tematy w szkole	
Historia jednej z polskich szkół	25
Radykalne versus kontrowersyjne tematy w szkole.	
Historia jednej z węgierskich szkół	27
REFLEKSJE Z PRACY W PROJEKCIE	29
WNIOSKI NA PRZYSZŁOŚĆ	30

P4CE

P4CE:
Philosophy 4 Challenging
Extremism

Project number: 2017-1-UK01-KA201-036831

Funded by the Erasmus +
Programme of the
European Union

Challenge Extremism: Using Philosophy for Children to develop critical thinking and media literacy in the classroom

Nyköping

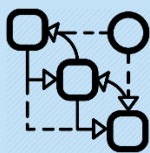
anthro pol is

CZĘŚĆ 1: DOCIEKANIA FILOZOFICZNE

TEORIA. CZYM SĄ DOCIEKANIA FILOZOFICZNE?

Metoda dociekań filozoficznych, nazywana też filozofią z dziećmi i młodzieżą, oddaje głos dzieciom oraz społecznościom, które do tej pory go nie miały. Możliwość prowadzenia dyskusji oraz kontrolowania jej rezultatów przez dzieci, bez względu na ich wiek, pochodzenie czy wyznanie, pozwala im uwierzyć, że ich opinie mają znaczenie. Tworząc przestrzeń do dyskusji, warto zadbać o to, by wszyscy uczniowie i uczennice poczuli się włączeni i ważni w procesie dialogu. Celem tej metody jest bowiem zapraszać, włączać, angażować oraz aranżować sytuację bezpiecznej rozmowy w grupie czy społeczności.

Praca metodą dociekań filozoficznych uruchamia strumień refleksji oraz prowadzi do tego, że uczennice i uczniowie uświadamiają sobie, jakie jest ich zdanie i komunikują je innym. Każda dyskusja to przyczynek do zastanowienia się nad własnym zachowaniem. Podczas pracy tą metodą uczeń identyfikuje swoje opinie, pomysł, rozumienie pojęć, a także przekonania czy uprzedzenia (niektóre z nich mogą okazać się radykalne). Rozwija też umiejętności komunikacyjne, takie jak argumentowanie, buduje postawę empatii oraz uczy się narzędzi, które pozwolą przeciwdziałać kontrowersyjnym oraz radykalnym poglądom pojawiającym się w dyskusji.

HISTORIA Z LEKCJI. WŁĄCZANIE UCZENNIC I UCZNIÓW W WIELOKULTUROWĄ SZKOLĘ.

Bodźcem był amerykański film dokumentalny „The Bully” (pol. „Zabić drania”, 2001). Uczennice i uczniowie zostali zaangażowani w dyskusję o tym, jak stworzyć szkołę, która sprzyjałaby poczuciu przynależności i dawała poczucie sprawstwa.

Temat włączania uczennic i uczniów nie był łatwy dla większości, a im więcej mieli czasu na refleksję, tym bardziej kontrowersyjny się stawał. Na początku część osób uważała, że to nie jest problem w ich najbliższym otoczeniu, jednak po dłuższej dyskusji zmienili zdanie.

9 ETAPÓW DOCIEKAŃ

1. Rozgrzewka
2. Bodziec
3. Pomyśl sam/sama
4. Tworzenie pytań
5. Prezentacja pytań
6. Wybór/Głosowanie
7. Dyskusja
8. Ostatnie głosy
9. Podsumowanie

Uwaga: Poradnik bazuje na praktyce metody dociekań filozoficznych. Rekomendujemy wziąć udział w szkoleniu, zanim zaczniecie pracować z poradnikiem. Warto zapoznać się również z ofertą brytyjskiej organizacji SAPERE, która prowadzi międzynarodowe szkolenia w tym zakresie:
<https://www.sapere.org.uk/>.

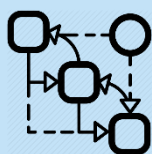

POMYŚL O TYM...

- ? Przypomnij sobie dobrą rozmowę, podczas której komunikacja między rozmówcami była skuteczna.
- ? Jakich metod używasz, żeby promować krytyczne i kreatywne myślenie?

9 ETAPÓW DOCIEKAŃ GRAFICZNIE

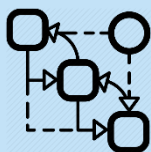

TEORIA. NAUCZYCIEL/NAUCZYCIELKA MODERUJĄ DYSKUSJĘ.

Jako nauczyciele bądźcie elastyczni i gotowi na zmianę roli z osoby, która ma wiedzę i nią dysponuje, w osobę, która wspiera i kieruje odkrywaniem wiedzy u innych. Zamiast nauczać, moderuj dyskusję. Twoje niekonfrontacyjne podejście to często najlepsza droga do stawienia czoła kontrowersyjnym tematom. Zachęcaj uczestników do dyskusowania problemu w sposób nastawiony na zrozumienie, a nie spór. Kiedy dyskutujemy o trudnych, niekiedy kontrowersyjnych tematach, konfrontacja jest nieproduktywna i szkodliwa.

Uczennice i uczniowie, którzy nie ukształtowali jeszcze swoich poglądów, mogą sympatyzować z nietolerancyjnymi i radykalnymi stanowiskami, zwłaszcza gdy nauczyciel lub nauczycielka konfrontują ich opinie i oceniają je jako niewłaściwe. W wielu badaniach (m.in. europejskiej inicjatywy *Living with Controversy Teaching Controversial Issues Through Education for Democratic Citizenship and Human Right*) udowodniono, że dialog z uczennicami i uczniami oraz zadawanie krytycznych i ciekawych pytań prowadzi do zrozumienia innych, a także budowania empatycznej postawy. W rezultacie uczennice i uczniowie stają się bardziej tolerancyjni oraz angażują się w demokratyczną społeczność.

Promocja i obrona wartości ważnych dla demokracji, w tym dialogu, to jedna z podstaw wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego. U źródeł edukacji o prawach człowieka oraz współzależnościach globalnych leży demokratyczny i włączający proces uczenia się.

TEORIA. NAUCZYCIEL/NAUCZYCIELKA MODERUJĄ DYSKUSJĘ.

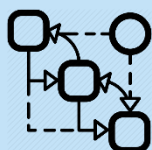
Praca metodą dociekań filozoficznych daje możliwość wątplenia, nie zgadzania się, rozmawiania na trudne tematy z szacunkiem wobec odmiennych perspektyw. Jednocześnie daje przestrzeń i prawo do wyrażania własnych opinii. Równie ważne, co ekspresja przez uczennice i uczniów „wszystkiego” — własnego zdania, są analiza, dyskusja, a także kwestionowanie kontrowersyjnych opinii.

Tematy, które mogą być uważane za kontrowersyjne to: równość płci, polityka, migracje, seksualność.

Zadawaj otwarte pytania, aby zachęcić uczennice i uczniów do refleksji.

Daj uczennicom i uczniom możliwość zadawania pytań, które rozpoczną dyskusję w grupie.

Pamiętaj, że nie oznacza to, że jako moderator/moderatorka masz znać odpowiedzi na każde z zadanych pytań. Przygotuj się na to, że początki bywają trudne, bo młodzi ludzie mogą wykorzystać możliwość, żeby robić z dyskusji żarty, sprawdzać reakcje osoby prowadzącej i nie brać okazji do rozmowy poważnie. Twoją rolą jest prowadzenie procesu, a nie odpowiadanie na te pytania. Możesz poprosić grupę, żeby na nie odpowiedziała. Jest też wiele pytań, na które nie ma łatwych odpowiedzi lub trudno na nie w ogóle odpowiedzieć — a zależy to od perspektywy, którą przyjmujemy, doświadczenia oraz osobistego zaangażowania.

TEORIA. NAUCZYCIEL/NAUCZYCIELKA MODERUJĄ DYSKUSJĘ.

Kategorie pytań (na podstawie kwadratu pytań):

1. **Pytanie zamknięte dotyczące bodźca** (czyli tekstu, obrazu, zdjęcia, filmu, sytuacji). Na te pytania łatwo znaleźć odpowiedź.

Przykład: Jaki kolor ma niebo na zdjęciu? Niebieski czy szary?

2. **Pytanie zamknięte związane z bodźcem**, na które odpowiedzi nie ma bezpośrednio w tekście, na obrazie, na zdjęciu, w filmie.

Odpowiedź jest możliwa do znalezienia, jeśli poszukamy jej w odpowiednich książkach, słownikach, na stronach internetowych, w raportach eksperckich czy w Wikipedii. Lub gdy zapytamy ekspertkę/eksperta z danej dziedziny.

Przykład: Jaki był średni kurs dolara amerykańskiego (USD) w 2018 roku?

3. **Pytanie otwarte o rzeczy związane z bodźcem**, na które odpowiedzi nie znajdziemy w tekście, na obrazie, na zdjęciu czy w filmie. Aby na nie odpowiedzieć, musisz użyć swojej wyobraźni. Na takie pytanie można dać wiele odpowiedzi i wszystkie z nich będą w równy stopniu dobre i prawdziwe.

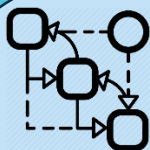
Przykład: Co zrobił główny bohater po zakończeniu historii?

4. **Pytanie otwarte o pojęcie abstrakcyjne, koncepcje filozoficzne czy wartości**. Na to pytanie można dać wiele odpowiedzi, które warto przedyskutować w grupie. W tym przypadku nie ma dobrych czy złych odpowiedzi. Przykład: Czy możesz być jednocześnie bogaty i biedny?

ROZWIJAJ MYŚLENIE!

1. **Czas na myślenie.** Zachęcaj do przerw na refleksję. Pamiętaj, aby dać przynajmniej 5 sekund po zadaniu pytania na przemyślenie odpowiedzi.
2. **Pomyśl sam/sama — Podziel się w parze — Podziel się w grupie.** Daj czas na myślenie indywidualne, zaproś do dyskusji w parach, a następnie dyskutujcie na forum grupy czy klasy.
3. **Dopytywanie.** Zaproś uczennice i uczniów do pogłębiania odpowiedzi przez zadawanie dodatkowych pytań, takich jak „Dlaczego?”, „Czy zgadzasz się, czy nie zgadzasz się z ...?”, „Czy możesz powiedzieć coś więcej na ten temat?”, „Czy możesz podać przykład?”, „Opowiedz, jak znalazłaś/znalazłeś tę odpowiedź?”.
4. **Bez oceniania.** Odpowiadaj na pytania bez oceniania czy wartościowania, na przykład pozytywnie reaguj na odpowiedzi innych, dziękując za głos w dyskusji.
5. **Zaproś całą grupę do udziału w dyskusji.** Możesz ich zachęcić, mówiąc: „Ilu z was zgadza się lub nie zgadza z tym punktem widzenia?” (ręce lub kciuki do góry lub w dół). Możesz również zapytać: „Słyszac tę odpowiedź, jakie inne pytanie moglibyśmy zadać?”.
6. Poproś o **podsumowanie** — promuj aktywne słuchanie poprzez podsumowywanie i parafrazowanie. Na przykład „Czy ktoś może podsumować to co powiedział X?”, „Czy możesz wyjaśnić, co właśnie powiedziała Y?”.
7. **Szeroki wachlarz odpowiedzi** — zachęcaj do otwarcia umysłów poprzez rozważanie różnych punktów widzenia, nawet jeśli są inne niż twoje: „Nie ma jednej prawidłowej odpowiedzi na to pytanie. Chciałabym/chciałbym, abyście wzięli pod uwagę alternatywy”.
8. **Gielda pytań.** Zachęcaj uczennice i uczniów do zadawania pytań przed, w trakcie i po dyskusji. Na przykład: „Czy ktoś ma jakieś pytanie do tego, co zostało powiedziane?”, „Czy ktoś chciałby zadać pytanie osobie, która właśnie się wypowiadała?”.

TEORIA. MIEJSCE BUDOWANIA SPOŁECZNOŚCI.

SALA: Bardzo wskazane jest, aby grupa mogła usiąść w kręgu. Krzesła w sali powinno dać się swobodnie przestawiać, tak, żeby siedząc w kręgu, wszyscy się widzieli i mogli ze sobą rozmawiać. Ważne też, żeby uczestnicy wzajemnie dobrze się słyszeli. Nauczyciel/ nauczycielka jest również członkiem grupy tworzącej społeczność, więc wszyscy powinni być dla niego/niej jednakowo widoczni.

GRUPA: Przed dyskusją wypracowuje zasady, którymi kieruje się podczas dociekań filozoficznych. Intencją pracy nad wytonieniem zasad jest tworzenie równościowego, współpracującego środowiska, którego członkowie dbają o siebie nawzajem.

Wśród zasad mogą się znaleźć:

- Słuchamy osoby, która mówi.
- Pomyśl i połącz odpowiedź z tym, co już zostało powiedziane.
- Podaj powody („Nie zgadzam się z X, ponieważ...” lub „Zgadzam się z X, ponieważ...”).
- Szanujemy każdy wkład w rozmowę.
- Komentujemy opinię, a nie osobę, która ją wygłosiła.
- Zabieraj głos z intencją wspierania grupy.

Pomyśl o tym...

Czy zgadzasz się, że bezpieczna przestrzeń wymaga:

- zasad ustalonych pomiędzy uczennicami i uczniami oraz osobą prowadzącą,
- szacunku wobec opinii innych, kwestionowania opinii, ale nie oceniania osób, które je wygłosiły,
- stosowania podejścia, w którym większość pomysłów wnosi grupa, a nie osoba prowadząca,
- możliwości zadawania wszystkich ważnych dla grupy pytań,
- akceptacji niezgody oraz różnorodnych opinii?

JAK STWORZYĆ ZASADY?

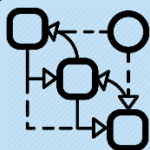
Na początku każdej sesji czy warsztatu osoba prowadząca może użyć przygotowanych wcześniej zdań, które modelują zasady dla grupy, jak na przykład: „Szanuję opinie innych w grupie, nawet jeśli się z nimi nie zgadzam”.

Zdania mogą zostać użyte w ćwiczeniu zwanym sałatką owocową, w którym osoby uczestniczące zgadzają się poprzez wstanie i zmianę miejsca do siedzenia lub zostają na swoich miejscach, jeśli się nie zgadzają z wygłoszonym zdaniem. W ten sposób również możemy zaproponować grupie zasady i sprawdzić, które z nich są dla większości komfortowe. Jeśli słowo zasady wydaje się zbyt zobowiązujące, można je zastąpić, mówiąc o granicach czy wskazówkach dla grupy.

HISTORIA Z LEKCJI: KIEDY BODZIEC STAJE SIĘ ĆWICZENIEM — PROWOKOWANIE KRYTYCZNEGO MYŚLENIA BEZ SŁÓW

Mathias (Szwecja) zastosował fizyczne ćwiczenie do promocji krytycznego myślenia w grupie piętnastoletnich uczennic i uczniów. Osoby z grupy otrzymały trzy sprzeczne polecenia („Ustaw krzesła jedno na drugim” — „Ustaw krzesła w kręgu” — „Ustaw krzesła w linii”), które miały wykonać, nie porozumiewając się. Później dyskutowały to doświadczenie. Wniosły tematy takie jak: konflikt pomiędzy poszczególnymi grupami, błędy w komunikacji/niezrozumienie, deficyt tolerancji itp. Zauważyły również, że różne, wykluczające się instrukcje mogły być metaforą polaryzacji w społeczeństwie, jeśli chodzi o odmienne, silne poglądy. To zadanie zachęciło je do krytycznej analizy szeregu kontrowersyjnych tematów oraz zaowocowało wieloma interakcjami.

TEORIA. JAK ROZPOCZĄĆ?

GRY I ZABAWY NA ROZGRZEWKĘ

Aktywności „na rozgrzewkę” mają na celu poznanie się uczestników warsztatu oraz osoby prowadzącej, a także zbudowanie w grupie otwartości i zaangażowania potrzebnych do dalszej pracy. Proponowane aktywności są zazwyczaj krótkie, przebiegają w wesołej atmosferze oraz nie wymagają dużej organizacji czy przygotowań. Użycie takich ćwiczeń ma pozytywny wpływ na dynamikę pracy w grupie. Rozgrzewka tworzy atmosferę przyjazną dyskusji, buduje lub wzmacnia relacje między uczestnikami oraz wprowadza ich w temat lub metodę pracy.

PYTANIA NA ROZGRZEWKĘ

Aby zachęcić grupę do dialogu, warto rozpocząć od gry z pytaniami oraz słowami. To rodzaj gier myślowych, które skupiają się na tym, w jaki sposób osoby mówią na dany temat, jakich słów używają, do czego się odnoszą w swoich odpowiedziach.

PYTANIA NA ROZGRZEWKĘ

- Opisz siebie w trzech słowach.
- Gdybyś był/była o 20% bardziej kreatywny/kreatywna, co mógłbyś/mogłabyś osiągnąć?
- Gdybyś mógł/mogła zamienić się na życie z kimś innym, to kto by to był i dlaczego?
- Kto jest twoją ulubioną postacią z kreskówek i dlaczego?
- Najgorsze miejsce, w którym można utknąć?

GRY NA ROZGRZEWKĘ

WIEŻA Z PAPIERU

Cel: Włączyć uczestników w pracę w grupie oraz w dyskusję wokół tej pracy, a także budować zespół.

Materiały: gazety (2 na osobę)

Czas: 10-15 minut

Przebieg:

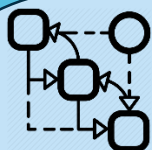
1. Podziel uczestniczki i uczestników na grupy po 5 lub 6 osób.
2. Poproś grupę o zbudowanie z gazet lub papieru wieży, która będzie stała samodzielnie przez 10 sekund. Grupa nie może używać innych przedmiotów ani materiałów.
3. Daj każdej z grup 5 minut na wykonanie zadania.
4. Najwyższa wieża wygrywa.

Dyskusja

To ćwiczenie może prowadzić do krótkiej dyskusji, podczas której uczennice i uczniowie przeanalizują, jaką rolę pełnili. Czy podczas budowania byli liderami, wykonawcami poleceń, czy może stali z boku i obserwowali? Jeśli w grupie było zbyt dużo liderów — czy pomagało to w wykonaniu zadania? Ćwiczenie służy budowaniu współpracy poprzez działanie oraz tworzeniu lub wzmacnianiu relacji pomiędzy uczestniczkami i uczestnikami.

Inne możliwości

Dla niektórych grup ważne będzie, żeby ograniczyć element rywalizacji i skupić się w tym zadaniu tylko na kreatywności oraz pracy zespołowej.

TEORIA. JAK PRACOWAĆ Z BODŹCEM?

CZYM JEST BODZIEC?

Bodziec to punkt, który rozpoczyna sesję dociekań filozoficznych. Może być nim zdjęcie, film lub historia, które staną się inspiracją do zadawania pytań i dyskusji. Bodziec ma skierować uwagę grupy na jakiś temat czy problem, ale na razie bez szczegółowego omawiania tej kwestii. Uszczegółowienie — formułowanie pytań, wybór pytania oraz dyskusja, to już rola procesu edukacyjnego, który nastąpi po bodźcu.

Używanie bodźca w metodzie dociekań filozoficznych to sposób na rozwijanie krytycznego myślenia w grupie. Praca z bodźcem sprawia, że dyskusja toczy się nie na temat zadany przez nauczycielkę lub nauczyciela, ale przekierowuje się na sprawy ważne dla uczennic i uczniów. Kreatywne użycie filmu, obrazu czy historii stwarza przestrzeń na podejmowanie wielu wątków w dyskusji, które uczennice i uczniowie uważają za kluczowe w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, które sobie zadają (zobacz: historie z lekcji)

JAKICH BODŹCÓW UŻYWAĆ?

Tylko twoja wyobraźnia może być ograniczeniem, gdy myślisz o tym, jakiego bodźca użyć w dociekaniach filozoficznych. Na początku warto zacząć od prostszych pomysłów, ale jak twierdzi Jason Buckley, kiedy to uczennice i uczniowie formułują pytania filozoficzne, możemy się spodziewać, że to oni nadadzą kierunek ich interpretacji, a nie nauczyciel czy nauczycielka.

Pomyśl o tym...

Chcesz, żeby twoja grupa porozmawiała na temat równości płci i wybierasz bodziec, który według ciebie ją do tego zainspiruje. W trakcie tworzenia pytań filozoficznych grupa zmierza jednak w innym kierunku. Ostatecznie decyduje się na pytanie dotyczące odmiennej kwestii.

Czy to znaczy, że źle wybrałeś/wybrałaś? A może to właśnie przykład na umiejętności z obszaru krytycznego myślenia, jakimi wykazała się grupa?

PRZYKŁADY BODŹCÓW

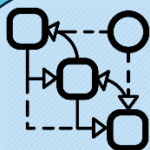
- Piosenka. Jej tekst możesz wydrukować i rozdać go uczennicom oraz uczniom.
- Rap/hip-hop. Może dobrze zarezonować z grupą nastolatków lub młodych dorosłych.
- Krótki film — klip muzyczny, reklama społeczna, fragment filmu.
- Animacja. Krótkie historie z jasnym przekazem działają w każdej grupie wiekowej.
- Opowieść — fikcyjna lub na faktach, napisana lub opowiedziana.
- Ilustracje/obrazy — mogą być wyświetlone.
- Komiks. Krótki i zabawny sposób na zaangażowanie grupy w pewną historię.
- Film — fikcyjny lub dokumentalny (raczej fragment nie dłuższy niż 15 minut).
- Dzieło sztuki — obraz, rzeźba, instalacja itp.
- Przedmiot. Ważne, żeby można go było dotknąć, poczuć jego wagę, a nie tylko obejrzeć.
- Scenka. Może ona zostać wcześniej odegrana przez grupę.
- Gazeta lub artykuł w czasopiśmie; wpis na blogu; wpis na Twitterze.
- Zdjęcie. Bo czasami obraz jest wart tysiąc słów.
- Wydarzenie — w szkole lub poza nią, wizyta lub wycieczka szkolna.
- Dane. Statystyki, które sprowokują dyskusję lub przełamują stereotypy.
- Wiersz. Poezja ma wiele różnych interpretacji.
- Sztuka ulicy — graffiti lub coś innego, co zachęca do refleksji.

HISTORIA Z LEKCJI: KIEDY OBSERWUJESZ PROCES UCZENIA SIĘ

Obrażanie i wyzywanie innych osób to bardzo trudny temat, na który członkowie grupy miewają zróżnicowane zdanie. Kati, nauczycielka angielskiego z Węgier, skorzystała z ćwiczenia „Miernik niegrzeczności” z materiałów Jasona Buckleya jako bodźca do dyskusji. Dzięki niemu uczennice i uczniowie dostrzegli, jak powszechny jest ten problem.

Rozmawiali po angielsku, formułując kolejne argumenty, jednak zauważyli, że nie wszyscy są w stanie wziąć udział w rozmowie z powodu bariery językowej. W końcu ich obawa przed wyśmianiem stała się problemem dyskusji o obrażaniu innych. W jej trakcie uczennice i uczniowie wprowadzili nową zasadę: „Można dyskutować również w języku węgierskim”. Dzięki tej zmianie można było dostrzec potencjał i wkład tych, którzy zazwyczaj nie byli aktywni na lekcjach języka angielskiego.

TEORIA. JAK ZAKOŃCZYĆ DYSKUSJĘ?

Ważne jest, żeby wszystkie osoby, które uczestniczyły w dyskusji, miały możliwość wyrażenia swoich opinii, uczuć czy przedstawienia swojej perspektywy w odpowiedzi na pytanie lub w kontekście diskutowanego problemu. Uczennice i uczniowie powinni siebie słuchać nawzajem na bieżąco oraz z szacunkiem odnosić się do wypowiedzi innych osób. Prowadzący powstrzymują się od wygłaszania swoich opinii, a ich rola dotyczy głównie facylitacji dociekań.

Możesz zadać następujące pytania na koniec dyskusji:

- Czy ktoś chciałby jeszcze coś dodać?
- Czy macie jeszcze jakieś wątpliwości, które powinny zostać omówione, zanim zakończymy dyskusję?
- Czy wysłuchaliśmy wszystkich opinii?
- Czy jest ktoś, kto uważa, że jego opinia była inna niż wszystkich i chciałby coś dodać lub wyjaśnić?
- Czy macie potrzebę rozmawiania o tej kwestii podczas kolejnych zajęć?

Podobnie jak rozpoczęcie dociekań filozoficznych, tak i ich zakończenie może prowadzić do wypowiedzenia myśli i refleksji (na przykład w rundce) lub podsumowującej gry.

Pomyśl o tym...

Przygotuj listę argumentów, która pokaże, dlaczego ważne jest to, jak kończymy dyskusję.

Na przykład:

Jak byście się czuli, gdyby Wasze wypowiedzi i opinie zostały źle rozumiane, a nie dostalibyście szansy na to, żeby je wyjaśnić?

MYŚLI NA ZAKOŃCZENIE

Myśli na zakończenie: to ważne, żeby dać grupie czas na refleksję na końcu dyskusji na temat tego, co zostało powiedziane i jak ona przebiegała. Zapytaj o to, co nowego usłyszeli na ten temat, czy zawsze były to opinie, z którymi się zgadzają lub argumenty, które znają.

Po chwili samodzielnej refleksji każda z osób powinna mieć możliwość, żeby się nią podzielić z grupą. Możesz zaproponować zapisanie zdania na kartce i porównać je z tym, co myśleli i zapisali na początku zajęć, zanim rozpoczęła się dyskusja. Czy to są te same wnioski? Czy coś się zmieniło?

ZAKOŃCZENIE DYSKUSJI: dobierz je właściwie do nastroju po dyskusji. Może to być aktywność sprzyjająca zabawie i śmiechowi lub podsumowanie tego, co zostało powiedziane. Jeśli powstały jakieś wątpliwości czy polaryzacja w trakcie dyskusji, dobrze jest również tak dobrać ćwiczenie podsumowujące, żeby na nie zareagować.

Sposób zakończenia wybiera nauczyciel/nauczycielka, pamiętaj jednak, że możesz zaproponować uczestnikom aktywny udział w tym wyborze.

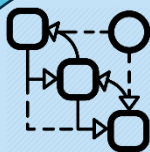
HISTORIA Z LEKCJI: PRACA Z DOCIEKANIAM I FILOZOFICZNYMI POZA SZKOŁĄ

Karen, edukatorka społeczna z Wielkiej Brytanii, skorzystała z metody dociekań filozoficznych podczas omawiania wystawy, która składała się z prac trzech artystów z doświadczeniem uchodźstwa. Dociekania posłużyły jako metoda do oprowadzania gości po wystawie, zapraszając ich do dzielenia się refleksjami na temat kwestii migrantów i uchodźców w Europie. Ta metoda dała im przestrzeń do pogłębionej refleksji o sztuce, a także do udzielania szczerych odpowiedzi, bez obaw, że zostaną ocenieni na podstawie swoich opinii. Niedługo po tej wizycie Karen skorzystała z obecności jednego z artystów (po jego sugestii), który opowiedział grupie historię powstania jego dzieł. Stało się to bodźcem do dyskusji.

CZĘŚĆ 2: DIALOG I TRUDNE TEMATY

TEORIA. EKSTREMIZM VERSUS KOTROWERSJA

Projekt „Dialog i filozofia przeciwdziałająca radykalizacji” (ang. *Philosophy for challenging extremism — P4CE*) włączył metodę dociekań filozoficznych do tematu radykalizacji poglądów. Gdy nauczycielki i nauczyciele zaczęli stosować tę metodę, z czasem okazało się, w jaki sposób rozumieją ten obszar i jak można z nim pracować.

Jaka jest różnica pomiędzy radykalnymi opiniami a kontrowersyjnymi kwestiami?

W latach 2017–2019 sześć szkół partnerskich oraz organizacje z czterech krajów Unii Europejskiej współpracowały, poszukując odpowiedzi na to pytanie. Dla niektórych partnerów termin radykalizm nie był adekwatny w ich krajowym kontekście. Dla innych nazwanie tego zjawiska „trudnymi rozmowami”, „kontrowersjami” czy „wrażliwymi tematami” nie oddawało głębi przeciwdziałania radykalizacji.

Jak nauczycielki i nauczyciele mają pracować z tak kompleksowym zagadnieniem?

Zapoznaj się z definicją kontrowersyjnych tematów oraz radykalizacji. Pomyśl, czym dla ciebie się one różnią.

Definicja radykalizacji (ekstremizmu)

Słownikowa definicja radykalizmu podkreśla tendencję do posiadania ekstremalnych poglądów. Pytaniem jest jednak to, kto rozstrzyga o tym, czy kwestia jest radykalna, czy mieści się w obrębie normy.

Rząd Wielkiej Brytanii ma swoją definicję, która mówi:
„Radykalizm jest definiowany jak wypowiedziany i aktywny sprzeciw wobec fundamentalnych wartości brytyjskich, w tym demokracji, rządów prawa, wolności osobistych oraz wzajemnego szacunku i tolerancji dla odmiennej wiary czy przekonań.”

(Revised Prevent Duty Guidance for England and Wales, 2015)

Definicja tematów kontrowersyjnych

Organizacja Oxfam definiuje kontrowersyjne tematy w następujący sposób:

- Wywołują one silne emocje oraz opinie.
 - Wpływają na społeczny, kulturowy, ekonomiczny oraz środowiskowy kontekst, w którym żyją ludzie.
 - Dotyczą pytań o wartości czy poglądy i mogą podzielić opinie osób, grupy i społeczności.
 - To zazwyczaj wielowątkowe i skomplikowane kwestie, bez jasnych, jednoznacznych odpowiedzi, do których ludzie przywykli lub których się trzymają.
 - To nieznoszące sprzeciwu jednoznaczne opinie bazujące na czymś doświadczeniu, interesie, wartościach czy indywidualnej perspektywie.
 - Pojawiają się poza dotychczasowym spektrum i wpływają na lokalny, krajowy i globalny kontekst rozumienia jakiejś kwestii.
 - Zawierają w sobie szerokie spektrum problemów takich jak prawa człowieka, równość płci, migracje czy katastrofa klimatyczna.
 - Mogą się zmieniać w zależności od miejsca i czasu, mogą też być kontrowersyjne od dawna lub całkiem nowe jako kontrowersje.
- Temat kontrowersyjny w jednej społeczności czy kraju może być akceptowany w innym. Organizacje społeczne definiują kwestie kontrowersyjne jako takie, które wzbudzają skrajne emocje i polaryzują grupy i społeczności.

Przydatne materiały w języku polskim:

[https://igo.org.pl/wp-](https://igo.org.pl/wp-content/uploads/2015/11/Globalna_ukladanka.pdf)

[content/uploads/2015/11/Globalna_ukladanka.pdf](https://igo.org.pl/wp-content/uploads/2015/11/Globalna_ukladanka.pdf)

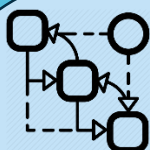
<http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1216>

<https://trudnytemat.ceo.org.pl/>

Przydatne materiały w języku angielskim:

<https://www.oxfam.org.uk/education/resources/teaching-controversial-issues>

<https://edoc.coe.int/en/education-for-democratic-citizenship/7738-teaching-controversial-issues.html>

PRAKTYKA. RADYKALIZM VERSUS KONTROWERSJE W KLASIE.

Po dwóch latach pracy w projekcie partnerzy zdecydowali o rozdzieleniu tych dwóch terminów w pracy metodą dociekań filozoficznych.

Kontrowersyjne tematy to są koncepcje, momenty w dyskusji, polaryzacja poglądów czy niezgoda. Natomiast **radikalizm** to proaktywna postawa lub zarzut, które są stawiane tak jednoznacznie, że nie ma możliwości, by wnieść inną perspektywę do dyskusji.

Nauczycielki i nauczyciele nie są zazwyczaj gotowi, żeby stawiać czoło radykalizmowi, jednak mogą użyć metody dociekań filozoficznych, żeby sprawdzić, co wywołuje w uczennicach i uczniach kontrowersje czy polaryzację.

To, co znajdziecie poniżej, to praktyczne wskazówki i strategie. Zamieszczony jest tam również przypadek z doświadczenia jednego z partnerów, który przełożył tę teorię na praktykę.

Pomyśl o tym...

Jak zdefiniujecie radykalizm oraz kontrowersję?

Czy te koncepcje są bliskie Twojej pracy?

Spójrz na listę sporządzoną dalej. Zapisz swoje refleksje i podziel się nimi z grupą.

PRZYGOTUJCIE SIĘ DO ROZMOWY NA TRUDNY TEMAT.

Metoda dociekań filozoficznych tworzy bezpieczną przestrzeń, w której osoby uczestniczące mogą się ze sobą nie zgadzać.

Kiedy prowadzimy rozmowę na trudne tematy, jest kilka kwestii, o których warto pomyśleć, zanim zaczniemy:

- Świadomość nauczycielki/nauczyciela oraz zdolność do refleksji.
- Zrozumienie natury trudnych tematów oraz tego, jakie wyzwania ze sobą niosą.
- Dobre zrozumienie grupy oraz środowiska, z której pochodzi (np. środowiska szkolnego).
- Umiejętność korzystania z różnych stylów i metod uczenia.
- Współtworzenie dobrej atmosfery w klasie oraz wspieranie demokratycznej kultury w środowisku szkolnym.
- Zapoznanie uczennic i uczniów z nowymi metodami i strategiami uczenia się.
- Powstrzymywanie się od zajmowania pozycji eksperta, który posiada wszelką wiedzę.
- Przygotowywanie uczennic i uczniów do rozpoznawania poglądów, które ich polaryzują.
- Umiejętność planowania i prowadzenia dyskusji.
- Umiejętność używania różnych metod i narzędzi wspierających proces uczenia się oraz gotowość do tego.
- Włączanie innych interesariuszy oraz nauczycieli.

HISTORIA Z LEKCJI: KONTROWERSJE DOTYCZĄCE RÓŻNORODNOŚCI.

Dyskusja o seksualności to trudny temat, szczególnie w religijnym społeczeństwie, w którym polaryzuje on opinię publiczną. Zofia, nauczycielka języka angielskiego z Polski, poprowadziła dociekania filozoficzne na temat orientacji seksualnej z uczennicami i uczniami w wieku czternastu lat. Jako bodźca użyła filmu „In a heartbeat”. W bezpiecznej przestrzeni jedna z osób opowiedziała historię swojego homoseksualnego przyjaciela.

Ta opowieść wywołała głęboką refleksję wśród uczennic i uczniów, którzy mieli dotychczas bardzo ugruntowane zdanie na ten temat. W naturalny sposób zakwestionowała ona niektóre opinie, a przedstawione argumenty wpłynęły na zmianę innych.

Radykalne versus kontrowersyjne tematy w szkole.

Historia jednej z polskich szkół.

Polska była wielokulturowym krajem przez stulecia. Jednak ostatnie wydarzenia pokazały jak krucha jest ta sytuacja. W momencie, kiedy rozpoczynaliśmy projekt, odbyło się wiele demonstracji skrajnie prawicowych grup. „Obchody Dnia Niepodległości w Polsce został zakłócone przez prawicowe marsze. Tysiące nacjonalistów i faszystów odpaliło race, machało polskimi flagami oraz maszerowało przez stolicę, zawłaszczając innym obchody Święta Niepodległości” — tak relacjonował to wydarzenie dailymail.co.uk (11 listopada 2017).

W naszej szkole w Lublinie (285 uczennic i uczniów w wieku 6-15 lat) troszczymy się o zrównoważony rozwój oraz międzykulturową edukację. Szkoła robi wszystko, aby przygotować uczennice i uczniów do wyzwań, jakie niesie ze sobą zmieniający się świat, jak również staramy się wpajać im etyczne zachowania. Uniwersalne wartości są dla nas szczególnie ważne.

Krytyczne myślenie jest obowiązkowe w naszym systemie edukacji, więc ćwiczymy je w każdym tygodniu nauki. Jednak nie jest to proste zadanie, więc nauczycielki i nauczyciele mają problemy z tym, jak rozmawiać o trudnych tematach oraz jak ocenić rezultaty tej pracy. W projekcie zdecydowaliśmy się włączyć lekcje prowadzone metodą dociekań filozoficznych na różnych poziomach. Dwie nauczycielki pracowały z grupami ośmiolatków, ale większość skoncentrowała się na grupie w wieku 13-15 lat.

Pierwszy rok wdrażania projektu skoncentrowany był na przygotowaniu grona pedagogicznego i zapoznania go z metodą. Na tym etapie odbyło się pięciodniowe szkolenie w Budapeszcie, w którym udział wzięły trzy nauczycielki ze szkoły (dwie nauczycielki języka angielskiego oraz jedna geografii). Miało ono na celu poznanie i ćwiczenie metody dociekań filozoficznych. W październiku rozpoczęliśmy szkolenie kaskadowe oraz lekcje dla uczennic i uczniów.

Pierwsze pytania i wątpliwości dotyczyły głównie wprowadzania trudnych tematów do dyskusji w klasie. Kiedy inicjujemy dyskusję w klasie zazwyczaj uczennice i uczniowie odpowiadają tak, jak nauczyciel czy nauczycielka oczekują. Zatem radykalne opinie nie są pierwszymi, które się pojawiają w grupie. Jednak większość uczennic i uczniów dorasta w środowisku, w którym wyraźne i polaryzujące społeczność poglądy są obecne w dyskusjach rodzinnych, w kościele katolickim oraz w kulturze, która nie zawsze reprezentuje postawę otwartości i tolerancji. W tematach takich jak orientacja seksualna, kwestia uchodźstwa w Europie czy działalność charytatywna często pojawiają się różne opinie, które mogą prowadzić do podziału w grupie.

Radykalne versus kontrowersyjne tematy w szkole.

Historia jednej z polskich szkół.

Pojawiło się też kilka wyzwań we wdrażaniu tego programu w naszej szkole. Po pierwsze, zmiany kadrowe, niezwiązane z projektem, wpłynęły na zainteresowanie grona pedagogicznego tematem i metodą. Dlatego stałą pracę podjęła grupa nauczycielek, która wzięła udział w warsztacie prowadzonym przez Instytut Globalnej Odpowiedzialności w sierpniu 2018 roku, który wprowadził je do pracy z metodą dociekań filozoficznych. Po drugie, wyzwaniem było znalezienie czasu w bardzo intensywnym planie pracy w szkole na wprowadzanie nowej metody i dokonanie zmian w procesie nauczania. Nauczycielki głównie wykorzystują metodę do pracy podczas godzin wychowawczych. Po trzecie, wyzwaniem było znalezienie odpowiedniego tematu. Do włączania takich tematów do dyskusji używaliśmy materiałów z warsztatów w Budapeszcie oraz przygotowanych przez naszego polskiego partnera — Instytut Globalnej Odpowiedzialności.

Na początku część uczennic i uczniów, zwłaszcza starszych, wyrażała swoje zniecierpliwienie i niezadowolenie oraz niezaangażowanie w dyskusję poprzez mowę ciała. Dlatego zaczęliśmy pracę od stworzenia bezpiecznej przestrzeni do dyskusji oraz poruszania problemów, które spotykają ich codziennie i przez to są im bliższe. Poprowadziliśmy dyskusje metodą dociekań filozoficznych, które dotyczyły kwestii poruszanych w mediach. Skupiliśmy się na wątku zamieszek podczas marszów równości w Lublinie, a także w innych miastach w Polsce. Dociekania filozoficzne pozwoliły nam rozmawiać o homoseksualizmie (który wciąż dla wielu jest tematem tabu), w sposób który był akceptowany przez uczennice i uczniów.

Kiedy temat homoseksualności został zaproponowany w postaci bodźca do dyskusji, niektórzy uczniowie wyrażali swoje niezadowolenie, mówiąc „Po co to w ogóle oglądamy?”. Okazało się, że jest to dla nich kontrowersyjny temat. Jednak podczas rozmowy jedna z osób podzieliła się historią swojego przyjaciela, któremu jest ciężko z powodu tego, jak traktują go inni, ponieważ wie, że jest homoseksualistą. Włączenie do dyskusji doświadczenia oraz osobistej historii zmieniło kierunek wspólnej refleksji w stronę indywidualnych przeżyć oraz emocji osób wykluczanych z powodu ich orientacji psychoseksualnej. Nagle dociekania filozoficzne przestały być teoretyczne i abstrakcyjne, ponieważ za dyskutowanymi problemami stały ludzkie historie. Ta historia spowodowała, że grupa zaczęła głębiej analizować sytuację. W świetle nowych argumentów uczennice i uczniowie stanęli przed wyzwaniem, które w efekcie skłoniło ich do zmiany zdania.

Przykład przedstawiony powyżej pokazuje, jak ważne jest włączenie do procesu nauczania metod, które dają w klasie możliwość swobodnej i otwartej dyskusji, która może wpłynąć na zmianę myślenia na dany temat. Co równie ważne, dyskusja przebiega w taki sposób, że nikt nie czuje strachu, że zostanie oceniony za swoje opinie. Moją rekomendacją jest rozpoczęcie pracy metodą dociekań filozoficznych od tematów bliskich uczennicom i uczniom, związanych z życiem rodzinnym, ale mniej kontrowersyjnych. Stworzenie bezpiecznej przestrzeni — dla uczennic i uczniów, jak i osoby prowadzącej, jest ważne, żeby na kolejnym etapie prowadzić znacznie trudniejsze dyskusje.

Radykalne versus kontrowersyjne tematy w szkole. Historia jednej z węgierskich szkół.

Węgry w opinii publicznej funkcjonują jako kraj, który nie wspiera wartości demokratycznych. Media są kontrolowane przez rząd, a alternatywne informacje, docierające jedynie do części społeczeństwa, są powodem wielu nieporozumień oraz konfliktów. Obywatele, w tym młodzież oraz dzieci, są poddawani manipulacji przez masową kampanię oraz czytają nieprawdziwe i niezweryfikowane informacje w artykułach z prasy o niskiej jakości, która jest dystrybuowana za darmo na ulicach.

Większość młodych ludzi zdaje sobie sprawę, że ich pokolenie ma inne poglądy niż pokolenie ich rodziców, ale rzadko ma możliwość, żeby je wyrażać, szczególnie jeśli chodzi o tematy kontrowersyjne. Również tradycyjna edukacja unika zadawania tego rodzaju pytań w szkole. Między innymi dlatego większość młodych ludzi na Węgrzech (jak i osób z pozostałych grup wiekowych) nie ma wystarczających umiejętności komunikacyjnych. Trudne okazuje się słuchanie innych oraz zaakceptowanie różnych opinii, które nie zawsze są im bliskie czy znane.

Ponadto w wielu podręcznikach unika się kontrowersyjnych tematów i rzadko stwarza się młodzieży możliwość uczenia się, jak skutecznie komunikować swoje opinie i jak prowadzić dialog.

Grupa, w której prowadziliśmy pracę metodą dociekań filozoficznych, to siedemnastoosobowa klasa nastolatków w wieku 16 lat, inteligentnych i sprytnych.. Imponują im radykalne rozwiązania, motywuje ich wolność i niezależność oraz potrzeba bycia samodzielnym. Nasza szkoła ma liberalne podejście, a grono pedagogiczne jest chętne do eksperymentów i innowacji. Staramy się również pracować z naszymi uczennicami i uczniami tak, aby stali się odpowiedzialnymi obywatelkami i obywatelami.

Byliśmy bardzo entuzjastyczni wobec projektu. Większość grona pedagogicznego wspierała projekt i była zainteresowana tym, jak dociekania filozoficzne działają w poszczególnych grupach wiekowych. Podczas dociekań grupa zainteresowała się kontrowersyjnymi tematami. Okazało się, że młodzież chętnie angażuje się w dyskusje na bieżące tematy, zwłaszcza bliskie ich problemom, wątpliwościom czy znane z sytuacji, które ich spotykają. Te kwestie dotyczyły kłamstwa, sukcesów i porażek, karania oraz mediów społecznościowych. Największym problemem okazał się czas. Nasze 45 minut lekcji to za mało, żeby przejść wszystkie etapy w metodzie. Z tego powodu niestety czasami musimy przerywać bardzo interesujące dyskusje.

Radykalne versus kontrowersyjne tematy w szkole.

Historia jednej z węgierskich szkół.

Podczas dyskusji skupiliśmy się głównie na trudnych tematach, a niektóre sesje dotyczyły wprost radykalizmu. Dyskutowaliśmy o wyzwaniach węgierskich mediów na podstawie wystawy w przestrzeni publicznej „Arc — Unfake” (<https://arcmagazin.hu/>), którą grupa odwiedziła. Rozmawialiśmy też o etycznym dziennikarstwie. Dyskutowaliśmy o raporcie Judith Sargentini na temat naruszeń Traktatu o Unii Europejskiej przez Węgry oraz o książce George’a Orwella „Rok 1984”.

Oglądaliśmy tryptyk Hieronima Boscha „Sąd Ostateczny” i z zaangażowaniem rozmawialiśmy o różnicy pomiędzy przestępstwem i grzechem. Jako bodźców używaliśmy również artykułów z gazet, które reprezentują różne punkty widzenia oraz filmów, zdjęć i fragmentów wykładów.

Zdecydowanie polecam metodę małych kroków, czyli systematyczne wprowadzanie metody dociekań filozoficznych z dużą dozą elastyczności na początku. Kiedy uczennice i uczniowie przyzwyczajają się do zasad pracy, dostrzegą wartość tych sesji i ich znaczenie dla własnej nauki i rozwoju. Na początku ta zmiana może być dla nich trudna, niezrozumiała („Po co formułować pytania filozoficzne?”), mogą próbować wpływać na dyskusję i ją ośmieszać. Jak osoba prowadząca daj im czas i bądź konsekwentna, konsekwentny. Zarówno ty, jak i oni wiele się z tego nauczą.

Kiedy uczennice i uczniowie dostrzegą zalety tej metody oraz różne strategie komunikacyjne, które mogą zastosować, łatwiej przyjdzie im inicjowanie dyskusji na trudne tematy. Nauczyciel powinien być otwarty na włączanie tematów dyskutowanych również na innych lekcjach, aby dać uczennicom i uczniom możliwość dostrzeżenia innych perspektyw, opinii oraz wyrażania siebie przy jednoczesnym zrozumieniu innych.

Pomyśl o tym...

Czy po przeczytaniu dwóch historii ze szkół znalazłeś/znalazłaś coś ciekawego, podobnego lub zupełnie różniącego tę historię od historii z Twojej szkoły?

Jak Twoje środowisko szkolne zareagowałoby na pracę z trudnymi tematami?

REFLEKSJE Z PRACY W PROJEKCIE

Czego nauczyliśmy się ze wspólnej pracy?

Zidentyfikowaliśmy cztery kwestie jako wspólne i kluczowe rezultaty projektu. Są to następujące tematy związane z metodą dociekań filozoficznych:

- Stworzyć kulturę pracy.
- Zapoznać grupę z formatem dyskusji.
- Praca z nauczycielkami i nauczycielami nad wrażliwością na potrzeby uczennic i uczniów.
- Podkreślić znaczenie szkoły, lokalnej i krajowej społeczności w sprzeciwianiu się radykalizacji.

Stworzyć kulturę pracy

Historie ze szkół pokazują, jak regularne korzystanie z metody dociekań filozoficznych wspiera pracę z kompetencjami krytycznego myślenia. Mimo że trudno znaleźć czas na dyskusję w intensywnym planie pracy szkoły, warto poszukać na to przestrzeni, na przykład podczas lekcji wychowawczych czy zastępstw. Zaplanowanie procesu, w którym uczennice i uczniowie zapoznają się z etapami pracy, pozwala na zbudowanie bezpiecznej przestrzeni i nawyku dyskusji.

Zapoznać grupę z formatem dyskusji

Poradnik edukacyjny pokazuje etapy procesu edukacyjnego w metodzie dociekań filozoficznych. Pomaga on nauczycielkom i nauczycielom zorganizować swoją pracę, a uczennicom i uczniom podążać za logiką procesu. Wraz z poznaniem kolejnych etapów grupa ma większe zaufanie do przestrzeni wspólnej dyskusji, przez co łatwiej jest pracować z wy wpływającymi emocjami.

Praca z nauczycielkami i nauczycielami nad wrażliwością na potrzeby uczennic i uczniów

Metoda dociekań filozoficznych pomaga zrozumieć, jak można pracować wokół tematów, które wnoszą do dyskusji uczennice i uczniowie. Stopniowe oddawanie procesu dociekań w ich ręce daje szansę na współdzielenie w przyszłości odpowiedzialności za uczenie się.

Znaczenie szkoły, lokalnej i krajowej społeczności w sprzeciwianiu się radykalizacji

Metoda dociekań filozoficznych może pomóc nam poznawczo zmierzyć się z populizmem i radykalizmem oraz przemyśleć kontekst społeczny i polityczny, w którym jesteśmy. Partnerzy projektu dostosowywali swoje działania do krajowych warunków. Warto zastanowić się i nazwać, w jakim środowisku działamy, zanim zainicjujemy pracę z dialogiem i radykalnymi opiniami.

WNIOSKI NA PRZYSZŁOŚĆ

Niewątpliwie dużym wyzwaniem dla partnerów projektu było inicjowanie dyskusji na trudne i kontrowersyjne tematy. Jednak wyniki tej pracy wynagrodziły nasze starania.

Mamy nadzieję, że ten projekt to początek naszej pracy z dialogiem i dyskusją, a w przyszłości będziemy mogli obserwować owoce naszego zaangażowania.

Liczymy, że propozycja pracy metodą dociekań filozoficznych stanie się również dla Was inspiracją do podejmowania trudnych tematów w środowisku szkolnym i nie tylko.

Pomyśl o tym...

Miałeś/miałaś okazję zapoznać się z naszymi doświadczeniami. Czy zmieniło to Twoje spojrzenie na pracę z trudnymi tematami?

Czy chciałbyś/chciałabyś rozpocząć swoją przygodę z dialogiem i dyskusją? Jeśli tak, jakie pierwsze kroki planujesz?

O PROJEKCIE

Celem projektu było wsparcie nauczycielek i nauczycieli w zakresie szkoleń i materiałów, które pomogą w przygotowaniu dzieci i młodzieży do roli odważnych i krytycznych obywateli.

Podczas szkoleń z naszą metodą zapoznano się około 400 nauczycieli z Wielkiej Brytanii, Polski, Węgier i Szwecji. Przeszkoleni nauczyciele przeprowadzili zajęcia na trudne tematy z blisko dwunastoma tysiącami młodych ludzi. Projekt był podzielony na cztery etapy.

Pierwszy i drugi dotyczył szkolenia kadry pedagogicznej w zakresie metody dociekań filozoficznych oraz identyfikowania trudnych tematów. Szkolenie było wspólnym działaniem wszystkich partnerów projektu, którzy również przygotowali refleksję na temat swojej edukacyjnej praktyki. Etapy trzeci i czwarty były poświęcone szkoleniom kaskadowym, w których udział wzięło około 100 nauczycieli z każdego z krajów partnerskich.

Wspólna praca pozwoliła poszerzyć grupę zaangażowanych w dyskusję i dialog wokół trudnych tematów.

P4CE

P4CE:
**Philosophy 4 Challenging
Extremism**

Project number: 2017-1-UK01-KA201-036831

Funded by the Erasmus +
Programme of the
European Union

Challenge Extremism: Using Philosophy for Children to develop critical thinking and media literacy in the classroom

Nyköping

anthro pol is

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne- Bez utworów zależnych 4.0 Polska (CC BY-NC-ND 4.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Instytutu Globalnej Odpowiedzialności (IGO).

Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie Erasmus Plus.

Z uwzględnieniem autorów: Jason Ward, Andrea Bullivant, Dávid Bán, Balázs Nagy, Marta Gontarska, Aniko Berta, Dorota Mazurek oraz Mathias Demetriades, a także nazwy projektu.

Treść licencji jest dostępna na stronie:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/pl/>

P4CE

Ta publikacja powstała w ramach projektu „P4CE: Philosophy for Challenging Extremism” finansowanego z programu Erasmus Plus Unii Europejskiej (2017-1-UK01-KA201-036831).

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Za treści wyrażone w tym materiale odpowiadają wyłącznie autorki i autorzy. Opinie te w żadnym wypadku nie wyrażają oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.

P4CE

P4CE:
Philosophy 4 Challenging
Extremism

Project number: 2017-1-UK01-KA201-036831

Funded by the Erasmus +
Programme of the
European Union

Challenge Extremism: Using Philosophy for Children to develop critical thinking and media literacy in the classroom

Nyköping

anthro pol is

